

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)

Fakültə : “Mühəndislik ”

Təsdiq edirəm:
“Mühəndislik və tətbiqi elmlər” kafedrasının
müdiri: f.ü.f.d. dos. T.Q. Nağıyev

Təsdiq edirəm:
“Materiallar mühəndisliyi” bölməsinin
rəhbəri: t.ü.f.d. A.İ. Məmmədov

10 sentyabr 2025-ci il

SAĞLAMLIQ VƏ ƏMƏYİN MÜHAFİZƏSİ fənni üzrə
İŞÇİ TƏDRİS PROQRAMI
(Syllabus)

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin kodu:	00756
Fənnin növü:	<i>əsas</i>
Tədris ili:	2025/20256
Tədris semestri:	<i>I-ci semestr</i>
Tədris forması:	<i>/əyani /</i>
Fakültə:	Mühəndislik
Qrup:	328,330,332,334
Tədris yükü:	45saat (15)
Kredit sayı:	_____ 4 _____
Kafedra:	“ Mühəndislik və tətbiqi elmlər ”

II. Müəllim haqqında məlumat

Fənni tədris edən müəllim: b.m. A.M.Cəfərova

E-mail ünvanı: afa.jafarova@mail.ru

İş telefonu:

Tələbələr üçün qəbul vaxtları: среда, с 15:00 до 17:30

III. Fənnin təsviri

Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi insan yaşayışı, iş mühiti sistemində neqativ amilləri, təhlükəsiz texnikası qaydaları, yanğın və partlayış hadisələrində həyat fəaliyyətinin təhlükəsizlik göstəricilərini əks etdirir. Fövqəladə vəziyyətdə ilk yardım, profilaktika, qəza, fəlakətlər zamanı tibbi yardım, müxtəlif xəstəliklərin təsviri barəsində məlumatlar əks olunub.

Fənn beş mövzunu əhatə edir:

- Əməyin fiziologiyasının əsasları
- Sənaye binalarının mikroiqlimi (sanitariya standartları)
- Elektrik cərəyanı və iş yerindəki elektrik təhlükəsizliyi
- Yanğınlar və istehsalatda yanğın təhlükəsizliyinin əsasları
- Təbiətin və ətraf mühitin mühafizəsi

“ Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi ” fənninin təlim nəticələri ilə ixtisas üzrə olan ümumi və peşə kompetensiyalarının əlaqəliliyi:

Fənnin təlim nəticələrinin (FTN) İxtisas üzrə məzun kompetensiyalara uyğunluq səviyyəsi.		İxtisas üzrə kompetensiyalar (PK)							
00066	1. Müəssisə və təşkilatlarda əməyin mühafizəsi, qaydalarına riayət olunmasına vaxtaşırı və	PK5	PK8	PK19	PK2 1				

	məqsədyönlü yoxlamalar aparmağı bilməlidir.								
	2. İonlaşdırıcı şüalanmanın insan orqanizminə zərərli təsirinin qarşısını almağı bacarmalıdır.		PK21						
	3.Müəssisədə yanğın səbəbi, xarakterini ayırd etməyi, yanğın xidmətinin təşkili, yanğın ələhinə təlimata sahib olmalıdır		PK5						
	4 Qida məhsulları istehsal edən sahədə sanitariya və gigiena qaydalarına riayət etməyi bacarmalıdır		PK8						

PK-4 qida sənayesi avadanlıqları ilə işləyərkən təhlükəsiz texnikası və əməyin mühafizəsi qaydalarına riayət etmək bacarığına;

PK-6 fərdi və qrup şəklində qorunma vasitələrindən istifadə etmək bacarığına;

PK-8 peşə fəaliyyəti sferasında təhlükəli və zərərli amillərin təhlilini aparmaq və təyin etmək bacarığına;

PK-9 məhsul haqqında məlumatın texniki-normativ tələblərə uyğunluğunu qiymətləndirmək bacarığına;

PK-13 əmək, sanitariya və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına əməl etmək bacarığına;

PK-19 istehsal obyektində təhlükəsiz texnikası vəziyyətini qiymətləndirmək bacarığına;

PK -21 təşkilatda və istehsal sahəsində əməyin mühafizəsi qaydalaından istifadə etmək bacarığına;

IV. Əsas dərslik və ədəbiyyat

Əsas dərslik:

1. Abbasov Ə.Q “Əməyin mühafizəsi və elektrik təhlükəsizliyi” Sumqayıt -2014
2. Девисилов, В.А. Охрана труда: Учебник / В.А. Девисилов. - М.: Форум, НИЦ ИНФРА-М, 2013.
3. Карнаух, Н.Н. Охрана труда: Учебник / Н.Н. Карнаух. - М.: Юрайт, 2011

4. Карнаух, Н. Н. Охрана труда [Электронный ресурс]: учебник / Н. Н. Карнаух.- Москва: Юрайт, 2019.- ЭБС «Юрайт» - Режим доступа: <https://www.biblioonline.ru/bcode/433281>

Ədəbiyyat:

1. Meslek Hastalıkları, ÇASGEM, Ankara, 2013
 2. Bilir, N., Yıldız, A. N., İş Sağlığı ve Güvenliği. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2004.
 3. Alli B. İş Sağlığı ve Güvenliği Temel Prensipleri. ÇSGB İSGGM Genel Yayın No:130, Ankara, 2001
 4. H.O.Осақов, М.М. Нəзəров - Тəбii фəlakətlər, qəzalar, və onlardan mühafizə (Dərs vəsaiti) Bakı 1998
 5. Xvan Y.S. “BJD” 2001 dərslik Piterburq
- Hər bir mövzu ilə bağlı əlavə ədəbiyyat və oxu materialları müəhazirədə qeyd olunur.
6. Охрана труда в пищевой промышленности, общественном питании и торговле Бурашников Ю.М. – М.: Издательский центр «Академия», 2010г. – 240с.
 7. Bilici S, Uyar F., Beyhan Y, Sağlam F., T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Bşk. Ankara, 2006.
 8. Tozkoşaran, G., Taşođlu, J., İş sađlıđı ve gűvenliđi uygulamaları ile ilgili iş gűrenlerin tutumlarını belirlemeye yűnelik bir arařtırma, Uludađ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakűltesi Dergisi, 1, 181-209, 2011.
 9. Dursun, S., Gűvenlik kűltűrűnűn gűvenlik performansı űzerine etkisine yűnelik bir uygulama, Doktora Tezi, Uludađ Üniversitesi, Bursa, 2011.
 10. Demirbilek, T., İşletmelerde iş gűvenliđi kűltűrűnűn geliřtirilmesi, Çalışma Ortamı, Sayı: 96, 5-7, 2008.

Mənbələr:

Sillabusun məzmunu və strukturu ilə bađlı təklif olunan bu sənədin hazırlanması zamanı ařađıdaki mənbələrdən istifadə olunmuşdur:

1. **Ege Universiteti** <https://ebys.ege.edu.tr/ogrenci/ebp/organizasyon.aspx?kultur=trTR&Mod=1&ustbirim=5&birim=4&altbirim=-1&program=2632&organizasyonId=37&mufredatTurId=932001#AnchorList>
2. **İstanbul Universiteti** <http://www.food.itu.edu.tr/lisans-egitimi/ders-icerikleri>
3. **Ankara Universiteti** <http://food.eng.ankara.edu.tr/egitim/lisans-egitimi/> Ankara

4. **ODTU** <http://fde.metu.edu.tr/tr/lisans-ders-icerikleri>
5. **Kastamonu** <https://mmf.kastamonu.edu.tr/index.php/tr/gida-muhendisligi/ders-icerikleri>
6. **Ege Universiteti** <http://ebp.ege.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/37/2632/932001>
7. <http://www.isgkongresi.org/>
8. [http:// www.fisek.com.tr](http://www.fisek.com.tr) [http:// www.ilo.org](http://www.ilo.org)
9. www.trudohrana.ru
10. <http://www.eq-vip.ru>
11. <http://www.tehdoc.ru>
12. <http://www.xserver.ru>
13. <http://www.trade-design.ru>
14. <http://www.kobor.ru>

V. Fənnin məqsədi və vəzifələri

Fənnin əsas məsələləri

“Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi” fənninin məqsədi istehsalat şəraitində işləyənlərin sağlam və təhlükəsiz əmək şəraitinin yaradılması, peşə xəstəliklərinin qarşısını almaqdır. Əməyin mühafizəsinin qarşısında duran əsas məsələləri müstəqil Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan konstitusiyaya uyğun, qanunvericilik aktları, əmək məəcəlləsi, xüsusi qayda , normalar, müvafiq qərarlar və təlimatlar əsasında tənzimlənilir. Əmək mühafizəsi fənninin vəzifəsi yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin hazırlanmasında xüsusi rol oynamaqla istehsalat sanitariyası, estetikası gigiyena, əmək psixologiyası, ergonomika v.s predmetlərlə sıx bağlıdır.

Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi insan yaşayışı, iş mühiti sistemində neqativ amilləri, təhlükəsiz texnikası qaydaları, peşə xəstəlikləri, zəhərlənmə, yanğın və partlayış hadisələrində həyat fəaliyyətinin təhlükəsizlik göstəricilərini əks etdirir. Fövqəladə vəziyyətdə ilk yardım, profilaktika, qəza, fəlakətlər zamanı tibbi yardım, müxtəlif xəstəliklərin təsviri barəsində məlumatlar əks olunub.

Məhz, buna görə də “Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi “ fənninin tədrisi mühüm nəzəri və praktiki əhəmiyyət kəsb edir.

VI . Fənnin tədris metodologiyası

Bu fənnin tədrisi prosesində mühazirələrin təqdimat vasitəsilə tələbələrə çatdırılması, aktiv və interaktiv müzakirələrin aparılması, komanda şəklində layihələrin icrası, dərslərin sonunda mühazirəyə aid videoçarx şəklində materialın təqdim edilməsi, sərbəst işlərin yazılması və test tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi kimi geniş çeşiddə tədris və təlim üsullarından istifadə edilir.

“Keyfiyyətin idarə edilməsi” fənninin tədrisində istifadə ediləcək tədris materillərinin siyahısı:

1. *Sillabus;*
2. *Mühazirə mətnləri;*
3. *Təqdimat;*
4. *Özünü sına seminar sualları;*
5. *Mövzular üzrə test tapşırıqları;*
6. *Digər bölməsi: fənn üzrə əsas dərslik, əlavə dərslik, internet resursları, mövzular üzrə çəkilmiş videolar.*

VII. Öyrənmənin nəticələri:

Bu kursu bitirdikdən sonra tələbə “Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi” fənninin dərinliklərinə yiyələnəcək. Kursun tədrisi başa çatandan və bütün mövzular mənimsənilədikdən sonra tələbələr:

Bilməlidirlər:

- Əmək qanunvericiliyində istifadə edilən qaydaları.
- Əməyin təhlükəsizlik probleminin sistemli yanaşmasını.
- Qanunvericiliyin tələblərini, daxili təlimatları, prosedurları
- İşçiləri işə qəbul edən zaman atestasiya qaydalarını izah etməyi
- Təşkilatın əməyin mühafizəsi üzrə işlərin görülməsi üçün tam planların idarəçiliyini
- İstehsalatda bədbəxt hadisə baş verdikdə prosedurları araşdırmağı və onlara əməl etməyi
- Hansı formada iş yerlərində əlverişli şəraitinin təmin edilməsini
- Fiziki mənfi amillərin insan fiziologiyasına təsirini
- Kimyəvi və bioloji amillərin orqanizmə təsiri haqqında məlumatı
- İstehsalatda hansı zədə və xəsarətlər ola bilər
- Toksikologiyanın orqanizmə nə dərəcədə təsir etdiyini
- İstehsalatda əmələ gələn xəstəliklər haqqında
- Yanğın zamanı hansı təlimatları yerinə yetirməyi
- İstehsalatda sanitariya və gigiena qaydalarını
- İlk sanitar yardım qaydalarını

Bacarmalıdır:

- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyinə dair sənədləri tərtib etməyi
- Təhlükəli və zərərli istehsal amilini təsnifatlaşdırmağı
- Hüquqi qaydaları bilmək və onlara əməl etməyi
- Əməyin mühafizəsi tələblərinə uyğunluğunun attestasiyasını və sertifikatlaşdırılmasını həyata keçirməyi
- Fərdi və kollektiv qorunma vasitələrindən təlimata uyğun olaraq istifadə etməyi
- qoruyucu vasitələrini bilməyi və tətbiq etməyi
- Hər bir sahədə çalışan işçiyə düşən fiziki yükün azalmasını təmin etməyi
- Mənfi təsirli fiziki amillərin mümkün qədər qarşısını almağı
- Neqativ amillərdən qorunma vasitələrindən istifadə etməyi
- İşçilərin tabeliyində olan ərazilərdə əməyin mühafizəsi və sənaye təhlükəsizliyi tələblərinə əməl etmələrinə nəzarət etməyi
- Toksik zəhərlənməyə gətirən prosesin qarşısını almağı
- İstehsalatda işçini hansı səbəb və ehtiyatsızlıqdan yarana bilən peşə xəstəliklərini təlimatlandırmağı
- Yanğın baş verdikdə hansı qaydaları yerinə yetirməyi
- Sanitariya və gigiena qaydalarına şəxsi və kollektiv yanaşmağı
- Bədbəxt hadisə zamanı zəzərçəkmiş şəxsə ilkin yardım göstərməyiKompüter və mikrodalğalı soba ilə düzgün davranmağı.

Yıyılmalıdır:

- Sağlamlıq və təhlükəsizlik qaydalarının məmumatlarına
- Orqanizmə təsir edən mənfi amilləri təhli etməyə
- Qanunvericilikdə hüquqi və normativ qaydalara
- Müxtəlif növ işlər üçün
- Təlimat qaydalarını yerinə yetirməyə
- Təhlükələri və ya qaydabpozuntuları müəyyən etmək üçün təşkilatda sorğu keçirməyi planlaşdırmağa
- Artan təhlükə ilə işin təşkili üçün tələblərə əməl etməyi
- Əməyin təhlükəsizliyində psixofizioji amillərin təsir sferasına
- İş yerlərində təhlükəsiz sferaya uyğun qaydalara

- Müxtəlif qoruyucu üsullardan istifadə etməklə kimyəvi, bioloji amillərin qarşısını almağa
- İstehsalatda yarana bilən xəsarətlərin qarşısını almağa
- Hansı vasitələrlə toksik zəhərlənməni aradan qaldırmağa nail olmağı
- Peşə xəstəliklərinin necə qarşısını almağa
- Baş vermiş yanğına qarşı görüləcək tədbirə uyğun hərəkət etməyə
- Müxtəlif sahələr üzrə sanitariya və gigiyena təlimatlarını həyata keçirməyə
- İstehsalatda zəzərçəkənə ilkin yardım göstərməyə

VIII. Prerekvizitlər

Fənnin tədrisi üçün öncədən zəruri olan fənlər mövcuddur.

Bu fənn “Əməyin mühafizəsi, “ Texnoloji əməliyyatlar”, “Mikrobiologiya, sanitariya, gigiyena”, “Qida mikrobiologiyası” “ Qida biokimyası” v.s kimi fənlərlə qarşılıqlı öyrənilir.

IX. Fənnin mühazirə mövzuları

Burada fənn üzrə tələbələrə oxunacaq mühazirə mövzularının adları təqdim olunur:

Mövzu 1: Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi fənninin əsas anlayışı və terminologiyası

Mövzu 2: İstehsal mühitinin neqativ amillərinin insan orqanizminə təsiri

Mövzu 3: Təhlükəsizlik, əmək mühafizəsinin hüquqi və təşkilati normativləri

Mövzu 4: İş yerlərinin atestasiyası

Mövzu 5: Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyinin idarə edilməsi

Mövzu 6: Əmək fəaliyyəti üçün əlverişli şəraitin təmin edilməsi

Mövzu 7: Əmək təhlükəsizliyinin psixofizioloji və ergonomik əsasları

Mövzu 8: Fiziki neqativ amillərdən qorunma

Mövzu 9: Kimyəvi və bioloji mənfi amillərdən qorunma

Mövzu 10: İstehsalatda alınan xəsarətlər və təhlükəsizlik

Mövzu 11: Toksikologiya və insan sağlamlığı .

Mövzu 12: Peşə ilə bağlı yaranan xəstəliklər

Mövzu 13: Yanğına qarşı görüləcək tədbirlər

Mövzu 14: İstehsal sanitariyası və əməyin gigiyenası

Mövzu 15: İlkin yardım qaydaları.

X . Fənnin mühazirə mətnləri

Fənn üzrə bütün mühazirə mətnləri və təqdimatlar, habelə zəruri məşğələ materialları elektron formatda Universitetin saytında “Virtual universitet” bölməsində (www.unec.edu.az) və eyni zamanda müəllimin şəxsi kabinetində yerləşdirilir.

XI. Mövzuların məzmunu və tədris-tematik bölgüsü

Burada cədvəl formasında fənn üzrə tədris olunan mühazirələrin həftələr üzrə bölgüsü verilir. Cədvəldə həftənin sıra sayı, mühazirə mövzularının adları, hər bir mövzuda toxunulacaq əsas məsələlər, mövzunu öyrənmək üçün istifadə olunan əsas mənbə üzrə müvafiq fəsillər yaxud mövzular qeyd olunur.

Həftə	Mövzuların adı	Mövzunun əsas məzmunu	Ədəbiyyat
1	Mövzu 1: Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi fənninin əsas anlayışı və terminologiyası	Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyinin iş yerində idarə edilməsi. İşçi bölgəsində istehsal fəaliyyətinin yerinə yetirilməsi. Əlverişsiz amillərin insan orqanizminə təsiri. Təhlükəli və zərərli istehsal amilləri. İndividual və kollektiv risk. İstehsalda zədəverici meyarlar: mexaniki, kimyəvi, termiki, psixoloji, cərayanla. Kombinə edilmiş və istehsal zədələri. Əlverişli və əverişsiz əmək şəraiti. Peşə xəstəlikləri və əməyin mühafizəsi. Normativ-hüquqi, təşkilati, iqtisadi, sanitari-gigienik, müalicəvi-profilktiki ölçülər. İstehsal sanitariyası və əməyin gigienası. Əməyin mühafizəsinin əsas məsələləri və elementləri. Əməyin mühafizəsində istifadə edilən terminlər.	PK-4, Pk-9
2	Mövzu 2. İstehsal mühitinin neqativ amillərinin isan	Neqativ amillərin təsnifatı və mənbəyi. Təhlükəli istehsal amillərinin eyniləşdirilməsi. Təhlükəli mexaniki amillər. Qaldırıcı-nəql edici qurğuların istismarında əsas təhlükələr. Titrəyiş mənbələri.	PK-13

	orqanizminə təsiri	Titrəyişin təsiri ilə orqanizmdə funksional və fizioloji dəyişikliklər. Siner xəstəliklərinin inkişafı. Əzələ toxumalarının zədələnməsi. Titrəyişli xəstəliklərin simptomları. Titrəyişlərin gigiyenik norması. İstehsalda səslərin tezlik və spektrinə görə təsnifatı. Aerodinamik, hidravlik, elektromaqnit səsin səbəbləri. Elektromaqnit dalğalar və şüalanmanın insan sağlamlığında rolu. İonlaşdırıcı şüalanmanın əsas xarakteristikası, təsir dərəcəsi. Kəskin şüalanmanın nəticələri. Xroniki şüalanma. Elektrik cərəyanının parametrləri.	
3	Mövzu 3. Təhlükəsizlik, əmək mühafizəsinin hüquqi və təşkilati normativləri	Əməyin mühafizəsi üzrə əsas qanunvericilik aktları və normativ sənədlər. Təhlükəsizlik və əməyin mühafizəsi sahəsində dövlət, sənaye və regional proqramların hazırlanması. Əməyin mühafizəsi sahəsində monitorinqin həyata keçirilməsi. İstehsalatda bədbəxt hadisələrin və peşə xəstəliklərinin hesabatının vahid qaydasının yaradılması. Qanunvericiliyə uyğun olaraq hər bir sahədə işçilərin atestasiyadan keçirilməsi. Əməyin mühafizəsi sahəsində Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin tələblərinə əməl olunmasına dövlət nəzarəti.	PK-19
4	Mövzu 4: İş yerlərinin və işçilərin atestasiyası	İş yeri və istehsal səmərəliliyi. İş yerlərinin atestasiyasının mahiyyəti. İş yerlərinin təyini. İş yerlərinin ixtisaslaşması və təchiz edilməsi. İş yerlərinin təşkili üçün əsas tələblər. Əməyin mexanikləşdirmə səviyyəsindən asılı olaraq iş yerlərinin fərqləndirilməsi. İş yerlərinin atestasiyasının hüquqi əsasları. İş yerlərinin atestasiyasının əsas mərhələləri və nəticələrinin qiymətləndirilməsi. Əmək və istirahət rejimlərinin optimallaşdırılması. İş yerinin təhlilinin yolları və üsulları. İş yerinin planlaşdırılması. Personalın atestasiya məqsədi	PK-8
5	Mövzu 5: Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyinin idarə edilməsi	Əməyin mühafizəsinin hüquqi, tənzimləyici və təşkilati əsasları. Əməyin mühafizəsi üçün hüquqi və normativ baza. Əməyin mühafizəsinin təşkilati əsasları. Əməyin mühafizəsi və nəzarətinin idarəetmə orqanları. Əməyin mühafizəsi baxımından istehsal müəssisələrinin və iş yerlərinin tələblərə uyğun sertifikatlaşdırılması. İstehsalatda bədbəxt	PK-9

		hadisələrin, xəsarətlərin təhlili. Əməyin mühafizəsi tələblərinin pozulmasına görə məsuliyyət. Əməyin mühafizəsinin idarə edilməsinin iqtisadi mexanizmi. İstehsalatda xəsarət və peşə xəstəliklərinin iqtisadi nəticələri. Əmək şəraitinin və mühafizəsinin yaxşılaşdırılması üzrə tədbirlər	
6	Mövzu 6: Əmək fəaliyyəti üçün əlverişli şəraitin təmin edilməsi	Sahələrin mikroiqlimi və insanların sağlamlığı. İnsan və ətraf mühit arasında istilik mübadiləsinin mexanizmləri. Mikroiqlim parametrlərinin gigiyenik tənzimlənməsi. Rahat iqlim şəraitini təmin etmək üsulları. İşıqlandırma və işıq mühitinin xüsusiyyətləri. İşıqlandırma növləri və onun tənzimlənməsi. Süni işıq mənbələri. İşıqlandırmanın hesablanması. Müxtəlif işıq mənbələrinin parlaqlığı. İşıq axınının refraksiyası. İşçilərin əmək şəraiti və sağlamlığına tibbi nəzarət. İstehsal mühitinin amillərinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi. İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində zərər çəkmiş işçilərin və onların ailə üzvlərinin qanuni mənfəələrinin müdafiəsi. Təhlükəsizlik və əməyin mühafizəsi üzrə mütəxəssislərin hazırlanması və ixtisasartırma.	PK-8
7	Mövzu 7: Əmək təhlükəsizliyinin psixofizioloji və ergonomik əsasları	Əməyin təhlükəsizliyinə təsir edən psixi proseslər, xüsusiyyətlər və şərtlər. İnsan təhlükəsizliyini müəyyən edən psixi proseslər. Təhlükəsizliyə təsir edən insanın psixi xüsusiyyətləri. İnsanın psixoloji vəziyyəti və sənaye təhlükəsizliyi. İnsan əmək fəaliyyətinin növləri və şərtləri. İş şəraitinin istehsal mühitinin amillərinə görə təsnifatı. Alkoqolun əmək təhlükəsizliyə təsiri. Travmanın əsas psixoloji səbəbləri. Əməyin təhlükəsizliyinin ergonomik əsasları.	PK-5
8.	Mövzu 8: Fiziki neqativ amillərdən qorunma	İnsanın fiziki mənfi amillərdən qorunma üsulları: fiziki sahənin əhatə dairəsində sərf olunan vaxtın məhdudlaşdırılması, sahənin mənbəyindən çıxarılması və mühafizə vasitələrinin istifadəsi. Səsin insan orqanizminə təsiri. Titrəyişdən qorunma metodları. Səs dalğalarının açıq fəzada şüalanması. Səs mənbəyinin gücünün azalması. Səs izolyasiyasının mahiyyəti. İnfra və ultrasəsdən	PK-13

		qorunma xüsusiyyətləri. Aşağı tezlikli titrəyişlərin aradan qaldırılması. Reaktiv tipli səsboğucuların istifadəsi. Elektromaqnit sahələr və radiasiyadan qorunmanın ümumi üsulları. Dəyişən elektromaqnit sahələr və radiasiyadan qorunma vasitələrinin təsnifatı. Daimi elektrik və maqnit sahələrindən qorunma. Təhlükə dərəcəsinə görə lazerdən qorunmanın təsnifatı. İnfraqırmızı şüalanmadan qoruyucu vasitələr. Radioizotopun aktivliyinin azaldılması. Elektrik təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üsulları və vasitələri.	
9.	Mövzu 9: Kimyəvi və bioloji mənfi amillərdən qorunma	Zərərli tullantı mənbələrinin iş yerləri ilə bağlı rəşional bölüşdürülməsi. Zərərli maddələrdən hava təmizləyicilərinin istifadəsi. Hava mühitinin çirklənməsindən qorunma. Havanın zərərli maddələrdən təmizlənməsi üsulları və vasitələri. Sənaye havalandırma sistemi. Zərərli kimyəvi maddələr. Tənəffüs orqanlarının fərdi mühafizə vasitələrinin istifadəsi. Bioloji neqativ amillərdən qorunma üsulları.	PK-8
10.	Mövzu 10. İstehsalatda alınan xəsarətlər və təhlükəsizlik	Zədələrin təbiətinə görə istehsalat xəsarətləri. Qəzanın səbəblərinin müəyyən edilməsi və qarşısının alınması. Qanunvericilik və digər normativ hüquqi aktlar əsasında günahkar şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunması. Müvəqqəti əmək qabiliyyətinin itirilməsinə görə müavinətlərin ödənilməsi. Zərərçəkənə ilk yardımın göstərilməsi. İstehsalatda bədbəxt hadisələrin hesablanması. Bədbəxt hadisələrin təsnifatı. Bədbəxt hadisə zamanı iş götürənin öhdəlikləri. Zədələnmə səbəbləri. Təhlükəsizlik və əməyin mühafizəsi üzrə mütəxəssislərin hazırlanması və ixtisasartırma. Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi sahəsində vahid informasiya sisteminin fəaliyyətinin təmin edilməsi. Əməyin mühafizəsi sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq.	PK-6
11.	Mövzu 11: Toksikolojiya və insan sağlamlığı	Ümumi toksikologiyanın əsaları. Toksikantların fiziki-kimyəvi xarakteristikası. Toksikantların orqanizmdə paylanması. Sənaye toksikologiyası. Toksiklik dərəcəsinin orqanizmə təsiri. Bioloji və xroniki təsir bölgəsi. İnsanların əmək fəaliyyəti prosesində təsir göstərən kimyəvi maddələr. Əmək fəaliyyətinin şəraiti üçün zərərli kriteriyalar. Müxtəlif səviyyələrdə toksik prosesin təzahür formaları.	PK-9

12.	Mövzu 12: Peşə ilə bağlı yaranan xəstəliklər	Əmək fəaliyyəti və orqanizmin fizioloji funksiyaları. Peşə xəstəlikləri haqqında ümumi məlumat. Əmək şəraiti və gigiyenası. Rasional əmək rejiminin təşkili. Titrəyişli xəstəliklərin mərhələləri. Səs-küyün ümumi və yerli təsiri. Kəskin və xroniki peşə xəstəlikləri. Bir sıra amillərin təsiri ilə yaranan peşə xəstəlikləri. Sənaye zəhərlərinin orqanizmə təsiri. İstehsal tozlarının təsiri və profilaktikası. İstehsal travması və onunla mübarizə.	PK-8
13	Mövzu 13: Yanğına qarşı görüləcək tədbirlər	Yanğın aşkarlama və xəbərdarlıq sistemləri. İş yerlərində fəvqəladə halların təşkili. Fəvqəladə hallar planının hazırlanmasının məqsədləri. Riskin qiymətləndirilməsi. Yanğın təhlükəsizliyi. Yanğı ələhinə maneələr. Yanğın təhlükəsizliyi təlimatları. Yanğın zamanı hərəkət qaydaları. Müəssisədə yanğın təhlükəsizliyinə dair sənədlərin hazırlanması. Müəssisədə texniki yanğın təhlükəsizliyi evakuasiya planlarının işlənilib hazırlanması. Müəssisənin ərazisində yanğın təhlükəsizliyi nişanlarının yerləşdirilməsi. İlkin yanğınsöndürmə vasitələri ilə təchiz edilmə. Lazımi sayda qəza çıxışlarının təmin edilməsi	PK-21
14	Mövzu 14: İstehsal sanitariyası və əməyin gigiyenası.	Zərərli maddələr və onların təsnifatı. Xroniki və kəskin zəhərlənmələr. Əməyin sanitar şəraiti. İstehsal mühitində müxtəlif mənfi amillərə məruz qalan işçi və ayrı-ayrı peşəkar qrupların sağlamlıq vəziyyəti. Sanitar texniki qurğuların vəziyyəti və gigiyenik səmərəliliyi. Fərdi mühafizə vasitələrinin vəziyyəti və effektivliyi. İş sahəsinin havasına sanitar-gigiyenik tələblərin normalara uyğun sanitar qovşaqlarla təmin edilməsi. Meteoroloji şəraitə görə təhlükələr. Xarici istehsal mühitinin yaratdığı təhlükələr: qaz, toz, buxar, ionlaşdırıcı radiasiya və s. İş mühiti amillərinin sağlamlıq və məhsuldarlığa təsirinin nəzərə alınması. Əmək qabiliyyətinin və sağlamlıq vəziyyətinin qiymətləndirilməsi	PK-8

		üsullarının təkmilləşdirilməsi. Profilaktik və sağlamlaşdırma tədbirlərinin işlənilib hazırlanması.	
15	Mövzu 15: İlkin yardım qaydaları	İlkin yardımın normativ-texniki aspektləri. Zərərçəkənlərə ilk yardımın ümumi prinsipləri və qaydaları. Təcili tibbi yardımın müasir prinsipləri. Fövqəladə hallar zamanı ilk tibbi yardımın göstərilməsi. Günəş və istilik vurmaları. Elektrik cərəyanı və ildırım vurmada alınan zədələr. Yaralanma növləri. Qanaxmanın qarşısının alınması. Kəskin zəhərlənmə zamanı təcili ilk yardım. Qida zəhərlənmələrində göstərilən köməklik. Müxtəlif zədələnmələrdə göstərilən ilkin yardım. Yanığın ağırlıq dərəcəsi. İlkin yardım tələb edən digər xəstəliklər və şərtlər.	PK-13

XII. Seminar-məşğələlər: hazırlıq və qiymətləndirmə

Seminar-məşğələ dərslərində tələbə öz fikirlərini məntiqi ardıcılıqla ifadə və izah etməyi, Habelə arqumentlərlə əsaslandırmağı bacarmalıdır. Buna nail olmaq üçün tələbə:

- 1) Seminar-məşğələsinin hər bir mövzusu üzrə müzakirəyə çıxarılan suallarla diqqətlə tanış olmalı;
- 2) Müvafiq mühazirə materiallarını diqqətlə öyrənməli;
- 3) Mövzu üzrə tövsiyyə edilən ədəbiyyatı oxumalı və öyrənməli;
- 4) Seminar-məşğələsində müzakirəyə çıxarılan hər bir sual üzrə qısa çıxış hazırlamalı;
- 5) Mövzu üzrə verilən praktik tapşırıqları və məsələləri yerinə yetirməklə praktik bacarıqlara yiyələnməlidir.

Tələbənin məşğələdəki hər bir cavabı 10 ballıq sistem üzrə 0-10 bal arasında (maksimum 10 bal olmaqla) qiymətləndirilir.

Seminar mövzuları:

№	Mövzu	Tarix
1.	Sağlamlıq və əməyin mühafizəsi fənninin məqsədi toxunduğu məsələlər. Əməyin təhlükəsizliyinə təsir edən amillər.	həftə
2.	İstehsal mühitinin neqativ amillərinin insan orqanizminə təsiri	həftə
3.	Təhlükəsizlik, əmək mühafizəsinin hüquqi və təşkilati normativləri. İş yerlərinin atestasiyası.	həftə
4.	Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyinin idarə edilməsi. Əmək təhlükəsizliyinin psixofizioloji və ergonomik əsasları.	həftə
5.	Fiziki, kimyəvi və bioloji mənfi, neqativ amillərdən qorunma.	həftə

6	Sağlamlıq və təhlükəsizliklə bağlı risk amilləri.	həftə
7	Sağlamlıq riskləri və qidalanma.	həftə
8	Yanğın prosesləri və yaranma səbəbləri.	həftə
9	İstehsal sanitariyası və əməyin gigiyenası.	həftə
10	İlkin yardım qaydaları	həftə

XIII. Fənn üzrə kurs işi

Fənn üzrə kurs işi nəzərdə tutulmayıb.

XIV. Sərbəst işlər: tələblər və qiymətləndirmə

Fənn üzrə sərbəst iş nəzərdə tutulmayıb.

XV. Dərsə davamiyyət

Tələbə bütün mühazirə və seminar dərslərində fəal iştirak etməlidir. Tələbənin iştirak etmədiyi dərslərin sayı onun davamiyyət qiymətinə (balına) təsir edir: buraxılmış hər 3 dərs (6 saat) 1 balın itirilməsi ilə nəticələnir. Tələbə fənn üzrə ümumi tədris yükünün 21%-dən çox (məsələn: 60 saatlıq dərstdə 14 saatdan çox) dərs buraxarsa, o, yekun imtahana buraxılmır. Bu halda tələbə bu fəndən krediti qazanmır və onun fənn üzrə akademik borcu qalır.

XVI. Aralıq qiymətləndirmə

Fənnin tədrisi zamanı tələbənin dərslərdəki cari fəallığı 10 ballıq sistemlə 0-20 bal arasında qiymətləndirilir. Fənnin tədrisi prosesində tələbənin əldə etdiyi bilik və bacarıqları 1 dəfə aralıq imtahanı keçirməklə qiymətləndirilir. Aralıq imtahanı, müvafiq olaraq, tədrisin birinci semestrinin yarısında yalnız həmin dövrdə keçirilən mövzuları əhatə edən suallar əsasında təşkil olunur. Aralıq imtahanı yazlı formada yaxud test qaydasında təşkil olunur.

Aralıq imtahanında tələbənin bilikləri 10 ballıq sistem üzrə 0-30 bal arasında (maksimum 30 bal) qiymətləndirilir. Tələbə kollokviumda iştirak etmədikdə jurnalda "0" (sıfır) bal qeyd olunur.

XVII. Yekun imtahan

Fənnin tədrisinin sonunda bir dəfə yekun imtahan təşkil olunur. Tələbənin imtahandakı cavabı 0-50 bal arasında (maksimum 50 bal) qiymətləndirilə bilər. İmtahan yazlı formada yaxud test qaydasında təşkil olunur. Fənn üzrə imtahan sualları yaxud testlər mühazirə mətnləri və məşğələ

dərslərinin məzmununa uyğun olaraq tərtib edilir.

Yekun imtahanda tələbə minimum 17 bal toplamazsa, onda imtahana qədər yığılan ballar toplanmır, tələbə bu fəndən krediti qazanmır və onun fənn üzrə akademik borcu qalır.

İmtahanın nəticələrinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı tələbənin hər-hansı şikayəti olarsa, tələbə Universitetdə müəyyən olunmuş ümumi qaydalar əsasında Apellyasiya Komissiyasına müraciət edə bilər.

XVII. Fənn üzrə yekun qiymətləndirmə

Fənn üzrə tələbələrin yekun biliyi 100 ballıq sistem üzrə qiymətləndirilir. Balların maksimum miqdarı 100 baldır.

Yekun imtahandan sonra tələbənin fənn üzrə topladığı bütün ballar toplanır və yekun qiymət hesablanır. Fənn üzrə tələbənin əldə edə biləcəyi yekun balın strukturu dərslərin keçirilmə şəraitindən asılı olaraq aşağıdakı cədvəllərdə təqdim edilib:

Dərslər onlayn qaydada keçirilərsə

İstiqamət	Ballar	Faiz
İmtahan (final)	80	80%
Seminar (məşğələ) və ya laborator dərslərin nəticələrinə görə	20	20%
Cəmi:	100	100%

Dərslər ənənəvi qaydada keçirilərsə

İstiqamət	Ballar	Faiz
İmtahan (final)	50	50%
Seminar (məşğələ) və ya laborator dərslərin nəticələrinə görə	20	20%
Aralıq imtahanı	30	30%
Cəmi:	100	100%

Fənn üzrə semestr ərzində (imtahan və imtahana qədər) tələbənin topladığı ballar cəmlənir və yekun miqdarı aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

51 baldan aşağı olduqda	- “qeyri-kafi” - F
51-60 bal	- “qənaətbəxş” - E
61-70 bal	- “kafi” - D
71-80 bal	- “yaxşı” – C
81-90 bal	- “çox yaxşı” – B
91-100 bal	- “əla” – A

Tələbənin topladığı yekun bal 51 baldan aşağı olduqda (yəni onun biliyi “qeyri-kafi” qiymətləndirildikdə) tələbə bu fəndən krediti qazanmır və onun fənn üzrə akademik borcu qalır.

Составила:

А.М.Джафарова